

НОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ПІДРУЧНИКА «ІСТОРІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ»(7 КЛАС)

Ю. Б. Малієнко,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

У статті визначено сучасні вимоги до підручників з історії Середніх віків, розкрито шляхи запровадження компетентнісного підходу до їх змісту, висвітлено навчально-пізнавальний та виховний потенціал зазначеного курсу.

Ключові слова: *зміст курсу «історія Середніх віків», підручник з історії Середніх віків, навчальний і виховний потенціал підручника, компетентність.*

Постановка проблеми. У 2014–2015 рр. вчителі отримали право безпосередньо брати участь у голосуванні за кращий підручник, знайомитися з думками експертів і вільно обирати навчальну літературу. Водночас зросла і відповідальність педагогів, насамперед перед учнями, за прийняті рішення. Тож перед науковцями постає нагальне завдання: зорієнтувати освітян та всіх зацікавлених осіб, як правильно обирати підручник, на які аспекти варто звернути увагу, аби інтелектуальні зусилля авторів підручників і навчально-пізнавальні – учнів не залишилися марними. З-поміж інших, які вперше обиралися Інтернет-голосуванням, і підручник з історії Середніх віків. Цей курс відіграє важливу роль у світоглядному розвитку семикласників, тому на часі аналіз відповідних вимог до підручників.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що різнобічні проблеми підручкотворення залишаються у центрі уваги українських вчених. Концептуальні питання створення нової навчальної літератури розглядаються у працях К. О. Баханова, Н. М. Бібік, М. І. Бурди, Н. М. Гулана, О. Я. Савченко, О. І. Пошетун та інших. Проблеми запровадження компетентнісного підходу до навчання історії в цілому і ролі та місця в цьому процесі шкільного підручника з історії зокрема розкриваються у дослідженнях В. С. Власова, О. І. Локшиної, Т. І. Мацейків, П. В. Мороза, А. С. Приходько та інших. Водночас робіт, які б реалізовували основні позиції науковців щодо компетентнісного навчання у контексті курсу історія Середніх віків, поки що недостатньо. Це обумовлює актуальність нашого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Автор ставить за мету визначити новітні вимоги до підручника з історії Середніх віків; обґрунтувати актуальність взаємодії усіх складових його змісту, що мають реалізовуватися на уроках всесвітньої історії у 7-му класі; обґрунтувати доцільність відбору форм, методів і засобів навчання семикласників, відповідно до вимог компетентнісного підходу. Обрання нами саме цього курсу обумовлено його значним навчально-пізнавальним і виховним потенціалом.

Виклад основного матеріалу. У середині 90-х років ХХ ст. Інститутом педагогіки АПН України було започатковано збірник наукових праць «Проблеми сучасного підручника», що свідчило про обрання вітчизняними вченими-педагогами одного з найважливіших напрямів наукового поступу. Відтоді підручникотворення залишається важливим вектором розвитку сучасної освіти. Його реалізація залежить від постійного оновлення та корекції змісту шкільних предметів, зокрема всесвітньої історії й курсу «історія Середніх віків». З-поміж основних завдань процесу модернізації історичної освіти, визначених Державним стандартом, виокремимо підготовку учнів до взаємодії із соціальним середовищем, до самореалізації їх як особистостей в умовах багатоманітного світу через засвоєння комплексу знань, формування відповідних компетенцій [2].

Відповідно до вимог часу, змінюється зміст шкільних програм і курсів. Тож подальшого удосконалення потребує, зокрема, і курс всесвітньої історії з урахуванням потреб користувачів [4]. Згідно з програмами, зміст курсу всесвітньої історії, отже, і підручника структурований за проблемно-тематичним принципом і має на меті формування в семикласників цілісних уявлень про події, явища, процеси періоду Середніх віків (V–XV ст.) на прикладі середньовічних цивілізацій – християнської, арабо-мусульманської, традиційних цивілізацій Середньовічного Сходу. Особливу увагу спрямовано на формування уявлень та знань про еволюцію політичних структур середньовічної Європи, зародження європейського парламентаризму, становлення європейського права, діалог культур [8].

Необхідність конкретизувати нові вимоги до змісту підручників з історії Середніх віків зумовила розробку нами певних критеріїв щодо зазначеної навчальної літератури.

1. Підручник як носій інформації про цивілізаційну значущість Середньовіччя

Зрозуміло, що підручник залишається одним з основних носіїв відповідного історичного матеріалу. Важливо, щоб його інформаційна складова забезпечувала розуміння семикласниками цивілізаційної значущості Середньовіччя, допомагала учням зрозуміти суть та своєрідність епохи, витоки європейських інтеграційних процесів. Завдання непросте, адже Середні віки залишаються одним з найскладніших періодів у шкільній історії. Тож особливу увагу варто приділити як авторському тексту (де розкриваються основні ідеї та поняття з теми), так і додатковим елементам, які його доповнюють, конкретизують, ілюструють: історичним документам, візуальному ряду, додатковим текстам, пов'язаним з темою уроку [10]. У зв'язку з цим зауважимо, якщо раніше пріоритет надавався власне авторському тексту, то у сучасних підручниках встановлюється паритет усіх складових його змісту.

Одним з найважливіших чинників сучасного підручника стає виклад навчального матеріалу, що здійснюється з позицій сучасного стану медієвістики і оптимально поєднує науковість та доступність. Тому перед авторами стоїть нагальне завдання: викласти складні факти, положення та термінологію Середньовіччя найприйнятнішим для учнів способом.

Вивчення учнями зазначених фактів полегшуватиметься й тим, що понятійний апарат має виділятися у схеми, спеціальні рамки для обов'язкових понять, передбачених програмою, бокові врізки для слів, які є новими для учнів і пов'язані з особливостями країни, періоду, що вивчається, тощо. Таким способом можна зменшити переобтяження семикласників, скоротити фактичний матеріал на користь самостійної роботи учнів і формування предметних компетентностей.

2. Підручник як засіб спрямування навчально-пізнавальної діяльності учнів

Концепція нового підручника як засобу навчання школярів, на думку О. Пометун, має ґрунтуватися на максимальному забезпеченні самостійної роботи учнів як на уроці, так і вдома. Кожен параграф підручника, що є цілісною системою компонентів змісту, повинен забезпечувати розв'язання завдань конкретного уроку, орієнтуватися на активну діяльність учня та може реально засвоюватися всіма учнями на уроках [10].

Зміст сучасного підручника неможливий без інформаційної та діяльнійної взаємодії. Моделювання змістової та процесуальної підстав кожного підручника має передбачати різноманітні стимули, які орієнтуються на вікову динаміку інтересів учнів, умінь навчатися, життєвий досвід, прагнення до успіху, що має сприяти піднесенню рівня *сприйняття книги учнями* [1, с. 50]. Тож зміст підручника має сприяти створенню максимальних умов для ефективного компетентнісного розвитку семикласників.

Працюючи з таким підручником, учень зорієнтований не на сприйняття поданої в готовому вигляді авторської думки, чужого світобачення, а навчається самостійно або ж у групі вирішувати проблемні ситуації, висловлювати власні погляди, аналізувати наявні думки, судження, оцінки на ті чи інші історичні події та факти. Це і є той реальний шлях, який уможливорює самонавчання та самовдосконалення учнів і застосування учителями проблемного викладу, пошукового та дослідницького навчання, інтерактивних технологій у навчальному процесі [11].

Новітній підручник повинен розвивати в учнях інтелектуальні аналітичні здібності й інтерпретувати інформацію критично та відповідально через діалог, пошук історичних фактів, а також завдяки відкритому обговоренню, побудованому на різнобічних поглядах, зокрема на суперечливі й гострі питання [12].

У зв'язку з цим підручник необхідно розглядати як засіб формування загальнонавчальних і предметних компетентностей учнів, тому він має бути діяльнісно орієнтованим, а під час його створення бажано передбачити застосування інформаційно-комунікаційних засобів у навчальному процесі. Підручник має містити рекомендації щодо способу вивчення матеріалу, сприяти розвитку творчої активності учнів і формуванню у них умінь самостійно застосовувати набуті знання на практиці. На це мають бути спрямовані спеціальні завдання для самостійної роботи над текстом та ілюстраціями підручника [3].

На уроках варто заохочувати учнів до роботи з підручником: вони мають навчитися читати текст глибоко й осмислено, структурувати його зміст (виділяти головне, окремі епізоди, складати план), формулювати запитання до нього [10].

Наведемо приклади того, як матеріал підручника може активізувати пізнавальну діяльність учнів. Так, у темах, що містять матеріал про господарське життя, міграції, військові походи Середньовіччя, замість традиційного нарративу варто запропонувати семикласникам опрацювати відповідні візуальні джерела або документи епохи і відповіді на запитання: Як характеризують спосіб життя і розвиток ремесел Середньовіччя наведені нижче пам'ятки? Поясніть, як у поданих ілюстраціях відображено взаємодію арабо-мусульманської та християнської культур.

Для більш ефективної організації діяльності учнів на уроках історії Середніх віків необхідна система завдань, спрямованих на різнобічне опрацювання навчального матеріалу. Наведемо окремі приклади.

➤ Завдання на репродукцію навчального матеріалу: *Коли починається мусульманське літочислення? Що таке Генеральні штати, і за яких обставин їх було скликано вперше?*

➤ Завдання на встановлення причинно-наслідкових зв'язків, значення подій: *Установіть та опишіть причини війн, утворення станів середньовічного суспільства, парламентів, Реконкісти тощо і поясніть на прикладах кожен з них. Обґрунтуйте значення ідей Відродження для розвитку середньовічного суспільства.*

➤ Завдання на осмислення документів.

➤ Завдання на аналіз власних досягнень: *Обговоріть у класі, що ви вже знаєте про Візантію. Коротко запишіть цю інформацію на дошці. Порівняйте свої знання на початку та наприкінці вивчення цієї частини параграфа.*

➤ Завдання на розвиток критичного мислення учнів (подається через завдання «запитайте», «доведіть», «порівняйте», «висловіть власну думку»): *Читаючи текст, поставте до нього 4–5 запитань. Поставте запитання одне одному і дайте відповіді. Читаючи текст, виписуйте ключові слова з кожного абзацу. Спираючись на них, визначте основні напрями розвитку середньовічної культури та її основні досягнення.*

➤ Завдання для повторення й осмислення результатів уроку: *Висловіть судження щодо значення виникнення парламентів у країнах Європи.*

➤ Творчі завдання: *Опишіть навчання у середньовічній школі, життя мешканців Франції та Англії у воєнний час.*

Для полегшення роботи вчителя й учнів над формуванням у семикласників відповідних компетентностей автором розроблено систему завдань, виконання яких передбачає опрацювання різних джерел знань. Наведемо окремі приклади:

➤ *Поєднайте інформацію декількох джерел (тексту підручника, документів та ілюстрацій) і поясніть ставлення до діячів, подій, явищ у середньовічному суспільстві.*

➤ *Поєднайте інформацію, вміщену на карті, відповідні ілюстрації та документ і складіть інформацію про розвиток університетів, торгівлі, розповідь-хроніку про перебіг військових дій.*

Отже, розвивальна функція підручника реалізується як через систему текстів, цікавих і різноманітних за змістом, так і через систему пізнавальних завдань різного дидактичного спрямування, що складається з багатьох компонентів. Це забезпечує можливість вчителю систематично працювати над розвитком усної та писемної мови школярів (коментувати дії, виконувати усні вправи, розв'язувати завдання з логічним навантаженням, творчі завдання, пов'язані з опрацюванням різних видів інформації та відповідним алгоритмом їх виконання) [10].

За даними фонду Відродження, інтерес дітей до історії батьки насамперед пов'язують з педагогічною майстерністю та рівнем кваліфікації викладача, а не підручником. Другим за значенням джерелом інформації є Інтернет [4]. Висловимо припущення, що за умов наявності у навчальній літературі розвивальних завдань підручник посяде гідне місце в ієрархії навчальних потреб сучасних учнів.

3. Ілюстрації підручника як історичні джерела

Наразі вже зрозуміло, що наочність у підручнику – це не звичайна ілюстрація, а важливе історичне джерело. Для того, щоб ілюстративний матеріал став навчальним, він повинен доповнювати історичний, містити потрібну учневі інформацію, бути якісним, зрозумілим і доречним. Дизайн має відповідати навчальним завданням параграфу, теми, курсу в цілому. Зауважимо: потяг видавців до зовнішньої привабливості призводить до того, що усе «життєве поле сторінки» заповнюється кольоровими вставками, які розсіюють увагу дитини і заважають їй зосередитися.

У підручниках ілюстрації мають представляти різні види візуальних джерел: піктограми, які є показниками повторюваних рубрик, що орієнтують учнів на певний різновид навчальної діяльності; ілюстрації на історичні теми, які забезпечують можливість учням «включати» наочне мислення в аналіз пропонованої ситуації; зображення пам'яток минулого чи схематичні малюнки, що узагальнюють зображення й забезпечують можливість їх історичного аналізу учнями 7-го класу; історичні карти, адаптовані до вікових особливостей семикласників, та картосхеми, які висвітлюють перебіг окремих подій історії та сприяють розвитку просторової компетентності учнів; таблиці, схеми, які унаочнюють складні факти Середньовіччя.

Оскільки пам'ять учнів молодшого підліткового віку має переважно наочно-образний характер, діти краще запам'ятовують зовнішні ознаки предметів, ніж їхню логічну змістову суть. Зв'язки між окремими частинами явища, що вивчається, у пам'яті учнів цього віку є нестійкими. Тому кропітка робота школярів з численними ілюстраціями підручника є дуже важливою, причому робота не лише описова, а й аналітична, спрямована на виокремлення характерних ознак, частин, порівняння та узагальнення з метою усвідомлення

сутності події чи явища, формування в них адекватного уявлення й поняття.

➤ *На основі ілюстрацій прокоментуйте, яку роль в історичних подіях відіграють зображені персонажі. Як у картинах середньовічних художників простежується ставлення до них суспільства?*

➤ *Спираючись на текст документа й зображення, дайте назву малюноків та поясніть її.*

➤ *Проведіть геральдичне дослідження та встановіть, герби яких середньовічних цехів, міст тощо зображені на ілюстрації. Обґрунтуйте свою точку зору.*

➤ *Спираючись на наведені ілюстрації, охарактеризуйте діяльність зображених історичних діячів.*

Зрозуміло, що зазначені завдання є орієнтовними і не вичерпують усього розмаїття роботи семикласників з ілюстративним матеріалом.

4. Багатоаспектність змісту підручника та його зв'язок із сучасністю

Ще на початку XXI ст. Рада Європи ухвалила Рекомендації «Про викладання історії у XXI столітті в Європі» [12], з-поміж яких зазначено: «... подавати всі виміри європейської історії – не лише політичний, але й економічний, соціальний та культурний». Орієнтація України на європейські освітні стандарти вимагає від авторів підручників забезпечити багатоаспектний підхід до висвітлення Середньовіччя. Також нові підручники з історії Середніх віків мають розкривати зв'язок цієї епохи із сучасністю. Важливо, щоби вчитель закріпив в уявленні учнів розуміння взаємозалежності різних історичних періодів. Здійснити це можна через систему завдань, зокрема:

➤ *Наведіть приклади сучасних європейських держав, на формування яких вплинуло Велике переселення народів.*

➤ *Які наслідки мали Хрестові походи на середньовічну і сучасну Європу?*

➤ *Які сучасні назви та поняття пов'язані з походами вікінгів?*

➤ *Охарактеризуйте внесок Середньовіччя у світову духовну спадщину.*

5. Наявність українського компоненту у змісті підручника «Всесвітня історія»

В умовах існування двох курсів важливо не допустити розриву вітчизняної та світової історії. Тож наявність українського компоненту в підручнику всесвітньої історії стає важливою складовою його змісту. Зазначимо, що заявлену позицію було втілено у підручнику Пометун О. І., Мороз П. В., Малієнко Ю. Б. «Всесвітня історія. Історія України, 6 клас» [9]. Продовженням цієї ідеї стала рубрика «Україна – це Європа» (Пометун О. І., Малієнко Ю. Б. «Всесвітня історія, 7 клас»), в якій вперше у шкільних підручниках з історії Середніх віків зіставлено українські середньовічні пам'ятки з європейськими аналогами, визначено місце Київської Русі серед перших імперій епохи, подано інформацію про збереження традицій V–XV ст. у нашій державі. Це дозволяє вчителю не лише показати вітчизняну історію у контексті європейського Середньовіччя, але й формувати в учнів стійке уявлення про Україну як частину європейської спільноти.

6. Практична спрямованість підручника

Одним з важливих нововведень у програмі з історії і відповідних підручниках є практичні заняття. Наводимо приклад того, як можна поєднати текст середньовічного документу «Велика історія Англії, або Хроніки від 1066 до 1259 (XIII ст.)» та ілюстрації фрагментів гобелена з Байо.

На основі тексту документа та ілюстрацій розкажіть, коли і яким чином нормандці завоювали Англію. Для цього: 1) *Розпізнайте на гобелені англів (англосаксів) і норманів. Якою зброєю вони користуються?* 2) *Розкажіть, до якої військової хитрості вдався Вільгельм, аби перемогти англів.* 3) *Як наведені джерела доповнюють одне одного? Припустіть, якими джерелами могли користуватися творці «Великої історії Англії» й гобелену.*

Пропонуємо уривок з практичного заняття «Виникнення слов'янської писемності. Кирило і Мефодій», на якому учні знайомляться з життєдіяльністю Святих просвітителів, процесом створення абетки, проводять власне історико-філологічне дослідження. За таких умов зміст уроку набуває міжпредметного, багатоаспектного характеру.

1) *Спираючись на уривок з «Історії української культури», визначте, який алфавіт називається кирилиця, а який — глаголиця.* 2) *Ознайомтеся з двома варіантами уривку зі «Сказання болгарського монаха Черноризця Храбра: а) текст, написаний у IX — на початку X ст.; б) його сучасний варіант. Спираючись на наведену нижче таблицю, установіть, яким алфавітом (кирилицею чи глаголицею) написано текст. Знайдіть у першому тексті букви, які не використовує сучасна українська мова. З таблиці дізнайтеся, як вони називалися.*

Висновки. Активізація роботи учнів на уроках всесвітньої історії сприятиме розумінню семикласниками причин, особливостей і наслідків основних історичних подій, явищ і процесів епохи Середніх віків, розвиватиме уміння характеризувати досягнення і взаємовплив народів і цивілізацій цієї доби, повсякденне життя та світосприйняття середньовічної людини, порівнювати середньовічні держави і суспільства, формуватиме відповідні компетентності.

Література

1. Бібік Н. М. Врахування пізнавальних інтересів учнів у підручникотворенні / Н. М. Бібік // Підручник XXI століття. – 2003. – № 1–4. – С. 48–52.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/>.
3. Жосан О. Е. Шкільний підручник: яким йому бути [Електронний ресурс] / О. Е. Жосан. – Режим доступу: <http://journal.osnova.com.ua/download/1-351-28049.pdf>
4. Зміст підручників з історії України та всесвітньої історії: ставлення та очікування учнів та батьків в контексті професійної оцінки вчителів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://factum-ua.com/upload/page>.
5. Малієнко Ю. Б. Практичні заняття в системі історичної освіти основної школи : методичний коментар до програми 2012 року з історії для основної школи / Ю. Б. Малієнко // Бібліотека журналу Історія і суспільствознавство в школах України: теорія і методика навчання. – 2013. – № 5–6. – С. 42–47.

6. Малієнко Ю. Б. Пам'ятки культури у змісті всесвітньої історії / Ю. Б. Малієнко // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія і методика навчання. – 2013. – № 10. – С. 3–21.

7. Мороз П. В. Місце і роль шкільного підручника історії в умовах дослідницького навчання / П. В. Мороз // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. / Ін-т педагогіки АПН України. – К. : Пед. думка, 2009. – Вип. 9. – С. 507–518.

8. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Історія України; Всесвітня історія; Основи правознавства. 5–9 класи. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 96 с.

9. Пометун О. І. Всесвітня історія. Історія України. 6 клас / О. І. Пометун, П. В. Мороз, Ю. Б. Малієнко. – К. : Освіта, 2014. – 256 с.

10. Пометун О. Організація діяльності учнів на уроках історії в 6 класі загальноосвітньої школи за новим підручником / О. Пометун // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. – 2014. – № 7–8.

11. Приходько А. С. Підручник з історії як засіб організації пізнавальної діяльності учнів [Електронний ресурс] / А. С. Приходько. – Режим доступу: <http://www.rozumniki.ua/ua/view-articles/id-pidruchnik-z-istor>

12. Рекомендація Rec (2001) 15 Комітету міністрів Ради Європи «Про викладання історії у XXI столітті в Європі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_72

References

1. Bibik N. M. Vrakhuвання piznaval'nykh interesiv uchniv u pidruchnykotvorenni / N. M. Bibik // Pidruchnyk XXI stolittja. – 2003. – № 1–4. – S. 48–52.

2. Derzhavnyj standart bazovoji i povnoji seređnoji osvity [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://osvita.ua/legislation/>

3. Zhosan O. E. Shkilnyj pidruchnyk: jakym jomu buty [Elektronnyj resurs] / O. E. Zhosan. – Rezhym dostupu: <http://journal.osnova.com.ua/download/1-351-28049.pdf>

4. Zmist pidruchnykiv z istoriji Ukrajinny ta vsesvitnjoji istoriji: stavlennja ta ochikuvannja uchniv ta batjkiv v konteksti profesijnogoj ocinky vchyteliv [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://factum-ua.com/upload/page>

5. Malijenko Ju. B. Praktychni zanjattja v systemi istoryčnoji osvity osnovnoji shkoly : metodychnyj komentar do prohramy 2012 roku z istoriji dlja osnovnoji shkoly / Ju. B. Malijenko // Biblioteka zhurnalov Istorija i suspiljstvoznavstvo v shkolakh Ukrajinny: teorija i metodyka navchannja. – 2013. – № 5–6. – S. 42–47.

6. Malijenko Ju. B. Pam'jatky kultury u zmisti vsesvitnjoji istoriji / Ju. B. Malijenko // Istorija i suspiljstvoznavstvo v shkolakh Ukrajinny: teorija i metodyka navchannja. – 2013. – № 10. – S. 3–21.

7. Moroz P. V. Misce i rolj shkil'nogho pidruchnyka istoriji v umovakh doslidnyckogho navchannja / P. V. Moroz // Problemy suchasnogho pidruchnyka : zb. nauk. pr. / In-t pedagoghiky APN Ukrajinny. – K. : Ped. dumka, 2009. – Vyp. 9. – S. 507–518.

8. Navchaljni prohramy dlja zaghaljnoosvitnikh navchalnykh zakladiv: Istorija Ukrajinny; Vsesvitnja istorija; Osnovy pravoznavstva. 5–9 klasy. – K. : Vydavnychyj dim «Osvita», 2013. – 96 s.

9. Pometun O. I. Vsesvitnja istorija. Istorija Ukrajinny. 6 klas / O. I. Pometun, P. V. Moroz, Ju. B. Malijenko. – K. : Osvita, 2014. – 256 s.

10. Pometun O. Orghanizacija dijajlnosti uchniv na urokakh istoriji v 6 klasi zaghaljnoosvitnjoji shkoly za novym pidruchnykom / O. Pometun // Istorija i suspiljstvovnavstvo v shkolakh Ukrainy: teorija ta metodyka navchannja. –2014. – № 7–8.

11. Prykholdjko A. S. Pidruchnyk z istoriji jak zasib orghanizaciji piznavaljnoji dijajlnosti uchniv [Elektronnyj resurs] / A. S. Prykholdjko. – Rezhym dostupu: <http://www.rozumniki.ua/ua/view-articles/id-pidruchnik-z-istor>

12. Rekomendacija Rec (2001) 15 Komitetu ministriv Rady Jevropy «Pro vykladannja istoriji u XXI stolitti v Jevropi» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_72

Малиенко Ю. Б.

НОВЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ СОДЕРЖАНИЯ УЧЕБНИКОВ «ИСТОРИЯ СРЕДНИХ ВЕКОВ» (7-Й КЛАСС)

В статье определены современные требования к учебникам по истории Средних веков, раскрыты пути внедрения компетентного подхода к их содержанию, отражено учебно-познавательный и воспитательный потенциал данного курса. Одним из важнейших факторов нынешнего учебника становится изложение учебного материала с позиций современного состояния медиавистики, оптимально сочетающего научность и доступность. Для облегчения работы учителя и учеников над формированием у семиклассников соответствующих компетентностей автором разработана система заданий с различными источниками знаний. Наглядность в учебнике – это не обычная иллюстрация, а важный исторический источник. Чтобы иллюстративный материал стал учебным, он должен дополнять исторический, нести нужную ученику информацию, быть качественным, понятным и уместным. Одним из важных нововведений в программе по истории и соответствующих учебниках являются практические занятия.

***Ключевые слова:** содержание курса «история Средних веков», учебник по истории Средних веков, учебно-познавательный и воспитательный потенциал учебника, компетентность.*

Malienko Yu.

NEW APPROACHES TO THE DESIGN OF THE CONTENT OF A TEXTBOOK «HISTORY OF MIDDLE AGES» (THE 7TH GRADE)

In the article, the modern requirements for the textbook on the history of Middle Ages were determined; the ways for the competence-based approach implementation in its content were found out; the educative and cognitive as well as the upbringing potential of this course was represented. One of the most important factors of a modern textbook is the presentation of the academic material from the aspect of contemporary mediavalism which combines scientific character and availability. In order to make the work of a teacher and his/her pupils on the formation of the corresponding competencies easier, the author has developed a system of tasks with various sources of knowledge. Textbook visualisation is not an ordinary illustration

but an important historical source. For the purpose of making illustrative material academic one, it must supply historical one, be a barrier of the data that is necessary for a pupil, be qualitative, understandable, and appropriate. One of the important innovations in the history curriculum and the corresponding textbooks are practical lessons.

Keywords: *content of the course «history of Middle Ages», textbook on the history of Middle Ages, educative and cognitive as well as upbringing potential of a textbook, competency.*